

MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A COMUNICĂRII AFECTIVE LA ELEVII CU CES

ÎNV. VIORICA PENEȘ
ȘCOALA GIMNAZIALĂ TICHILEȘTI, JUD. BRĂILA

Datorită complexității sale **limbajul** oferă două aspecte principale : unul de ordin **psihologic** iar celălalt de ordin **social**. Întrucât limbajul este influențat de societate la baza lui stau o serie de determinări din partea condițiilor sociale.

Comportamentul verbal al aceluiași subiect uman diferă de la caz la caz , fiind condiționat de conținutul și de forma societății dar și de cea a solicitantului , de importanța socială a actului de comunicare , de gradul de participare la el. Pe de altă parte , comportamentul verbal are atât prin conținutul propriu-zis pe care îl exprimă cât și prin forma de exprimare , o încărcătură afectivă , de cunoaștere și cultură , de înțelegere și motivații diverse pentru același tip de relatare verbală. Întregul comportament uman nu poate fi înțeles și explicat fără a-l raporta la procesele interioare , fără a surprinde tocmai relația ce se stabilește între subiectul care vorbește și mediul înconjurător. Comportamentul verbal este influențat de mediul extern și presupune o anumită motivație , un anumit imbold intern care pregătește și impulsionează copilul spre exprimarea anumitor stări psihice, a emoțiilor și sentimentelor , a gândirii și ideilor , a cunoștințelor și a gradului de înțelegere cât și a atitudinii față de sine.

La vârsta școlară mică limbajul capătă noi valențe și îi permite copilului să realizeze relații complexe cu adulții și cu ceilalți copii, sa-și organizeze activitatea psihică, să-și exprime stările interioare dar și să înțeleagă și să acumuleze informații. Prin intermediul limbajului copii învață din experiența altora, se formează și se organizează sisteme în care sunt integrate cunoștințele . Copilul școlar mic este impulsiv dar deosebit de sensibil în relațiile lui cu mediul. Râde și plânge violent , își exprimă gândurile prin vorbire nuanțată datorită emoțiilor vii pe care le trăiește. Unele contradicții interne pot fi generate de mediul familial și de colectivul de copii din care face parte. Fenomenele de negativism care pot apărea se datoresc în primul rând carențelor de educație.

La copilul cu CES structurarea personalității poate îmbrăca două forme una a personalității mature și cealaltă a personalității imature. Formele personalității se dezvoltă în relațiile cu mediul social dar la bază stau o serie de caracteristici ce țin de structura internă a individului.

Ca urmare a acestuia și sub influența condițiilor de mediu se conturează conținutul sferei afectiv- motivațională , a comportamentelor și a comunicării. Pe un asemenea fond acționează împrejurările de viață și influențele de tipul învățării, educației și activității de recuperare. În acest sens se poate interveni pe linia formării motivației cu semnificație valorică prin acțiuni asupra evidențierii intereselor cognitive în care dominant să fie **comunicarea afectivă**.

Orice manifestare comunicațională sau comportamentală are efect mai întâi asupra persoanelor din jur și apoi , în funcție de atitudinea partenerilor și de modul în care subiectul își autoevaluează demersul făcut, se produc modificări asupra personalității. Astfel sunt interiorizate efectele respective și se trăiește tensional întregul context al desfășurării acțiunii. Când copilul este mulțumit de întregul său comportament verbal, el trăiește o stare de confort psihic și se

încarcă emoțional pentru noi acțiuni , iar când intervine insatisfacția se instalează anxietatea , stresul psihic și lipsa interesului pentru activitatea de comunicare.

Prin predominanța trăsăturilor dizarmonice iau naștere comportamente aberante , infantile iar comunicarea devine labilă, incoerentă și este centrată numai pe trebuințele primare ale copilului cu deficiență mintală.

Copiii cu deficiență mintală ce prezintă însușiri dominante ce țin de maturitate , se caracterizează prin sensibilitate, manifestă o atitudine pozitivă față de activitățile de învățare, sunt sociabili și dornici de afirmare. Când se află în situații mai dificile încearcă totuși să adopte conduite deliberate de evaziune în care se impune mai cu seamă latura emoțional-afectivă. Frustrarea care poate apărea are un caracter temporal și conflictele motivaționale nu duc la dizarmonii majore la nivelul comunicării,

Activitățile comune crează relații de interdependență funcțională între membrii unei clase , interacțiuni și schimburi reciproce de replici, generează raporturi de comunicare afectivă între elevi . Integrarea în colectivitate a elevilor cu CES dezvoltă norme , valori, convingeri pe baza sistemului de recompense și sancțiuni ce funcționează în interiorul unui grup. Intervenția adultului asupra dezvoltării vorbirii copilului cu CES se face fie prin canale verbale fie prin cele ocupaționale . Nivelul atins de dezvoltarea expresivă a vorbirii este determinat nu numai de posibilitățile mentale dar și de mediul social în care trăiește.

Un procedeu facil pentru stimularea comunicării afective o constituie **lectura după imagini**. Copilul cu CES de vârstă școlară mică descrie cu încântare elementele unei imagini clare , viu colorate și numește acțiunile care de obicei îi fac plăcere. De exemplificat sunt jocurile ,, Traista cu povești ,, ,, Cine născocoște cea mai frumoasă poveste,, ,, ,, Părintele și copilul,,. Jocul , propulsat de motivația existențială , organizează cu procesele afective întreaga țesătură de relații . **Jocurile de imitație** care implică o identificare cu modelul are un substrat afectiv socializant. Copilul cu CES descoperă și exersează prin joc relații active față de obiecte și persoane , relație care are nevoie de o diversitate cât mai largită. Rolul adaptat în acțiunea ludică presupune o identificare afectivă pentru că în joc copilul nu intră în competiție de performanță cu adultul ci se adultizează , acesta devenindu-i egal. **Acțiunea ludică pune în lumină modalitățile după care jocul dezvoltă procesul de comunicare afectivă.**

Experiența spontană la nivel de trăire emoțională a valorilor morale , estetice , se produce în cea mai mare măsură în **joc**. Tocmai pentru acest fapt se consideră conținutul jocului ca un factor de importanță majoră în dezvoltarea comunicării afective la elevii cu CES mai ales că în primii ani de școală ritmul de organizare a personalității este mai intens pe latura afectivă și psihomotrică. Existența unei stimulări organizate a acțiunilor ludice activează structurile afective. Încărcătura afectivă la acești copii este deosebit de pregnantă , dar numai sub forma exprimării căci conținutul rămâne sărac, ea este însoțită de o gestică foarte bogată.

Jocurile de creație constituie unul din cele mai favorabile momente pentru exersarea vorbirii afective și a socializării datorită comunicării intense ce se stabilește între copii. Manifestările copiilor cu CES în cadrul jocului au adeseori un caracter contradictoriu a cărei esență este necesar să fie cunoscută de învățător. Deși unii dintre acești copii pot fi retrași , ei simt mereu nevoia și tind să se apropie de ceilalți , dar sunt anumite cauze care îi împiedică să facă acest lucru. O analiză atentă trebuie întotdeauna să releve cauzele motivaționale care stau la baza laturii executorii a acțiunii ludice sau cele de natură negativă , individualistă , egoistă a conduitei.

În centrul preocupărilor se situează asigurarea cadrului stimulatив necesar unei participări afective a copilului cu CES la regulile jocului, antrenarea într-o comunicare corectă cu partenerii

de joc, stabilirea unei relații reciproce învățător-copil dar mai ales a interrelațiilor copil-copil și copil-copii.

Un rol deosebit de important în stabilirea relațiilor și interrelațiilor, precum și în asigurarea unei participări afective a elevilor cu CES în comunicare îl au **dramatizările**.

În clasele mici dramatizările se fac pe baza povestirilor orale ale învățătorului, și abia mai târziu, odată cu formarea deprinderilor de citire conștientă se apelează la textul scris.

Dramatizarea libera constituie o formă a jocului cu roluri. Faptul că în acest tip de jocuri copiii împrumută atitudini și comportamente verbale gata elaborate, le ușurează sarcina. Firesc, reușita activității depinde de gradul de cunoaștere a povestirii. În acest scop este necesar să se realizeze în prealabil o suită de alte activități care să se desfășoare în mai multe ore la clasă. În timpul desfășurării jocului se va interveni discret atunci când este absolut necesar pentru precizarea succesiunii evenimentelor, dinamizarea dialogului.

Având în vedere spiritul de imitație al școlarului mic cu CES, capacitatea mai puțin dezvoltată de selecție și discernământ a modelelor pe care le imită, se înțelege necesitatea de a selecta aspectele comportamentale oferite de literatură, de a găsi forma în care să se ofere și posibilitatea de a le analiza.

Aici dramatizarea își găsește rolul său în educarea comportamentelor afective a elevilor cu CES prin limbaj. Lumea basmelor oferă copiilor o complexitate de personaje, de aceea poveștile aduc în limbajul său specific, exemple concrete de manifestare a minciunii, necinstei, a falsității a îngâmfării. Copiii reușesc în conversație să facă distincție între „bine” și „rău”.

Dramatizarea poveștilor lui Ion Creangă, aduce în fața copiilor manifestări concrete prin limbajul personajelor alături de gestică și mimică. Expresiile folosite în limbaj dau copiilor libertatea de a râde, de a prețui sau disprețui fapte ale personajelor.

Obiceiurile populare cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou – sunt creații pe care copiii le joacă cu deosebită plăcere. Stimulați de limbajul popular la care se adaugă jocul specific semnificația acestor obiceiuri populare aduc bucurie copiilor, îmbogățind prin forma și specificul limbajului, imaginația lor.

Dramatizarile presupun o pregătire prealabilă sistematică a învățătorului: povestiri, repovestiri, audiții, filme; interpretarea izolată a anumitor replici;

În pregătirea montajelor, a carnavalurilor, elevii își însușesc un număr mare de cunoștințe referitoare la operele literare, date despre autor.

Expresiile personale țin de mimica feței, deschiderea ochilor, direcția privirii, poziția sprâncenelor, prin care exteriorizarea bucuriei, a suferinței, a mâhnirii, a încurajării, a surprizei sunt redată de școlarul mic prin repetate exerciții în contextul limbajului exprimat prin rol.

Învățarea limbii și dezvoltarea limbajului sunt căile principale de stimulare, restructurare și progres ale activității mintale și ale formării personalității. Învățarea limbii de către elevul cu CES are nevoie de o metodologie specială adaptată și la exigențele dezvoltării.

La copilul normal, procesul de dezvoltare a limbajului și de învățare a limbii sunt sincronizate între ele și se derulează pe o coordonată cronologică standard.

La copilul cu CES există o disritmie a acestor procese, fenomen care influențează considerabil capacitatea copilului de învățare spontană a limbii.

În esență comunicarea verbală la elevii cu CES este labilă, cu momente de stagnare și cu dezvoltări progresive lente, fapt ce se corelează cu însușirile dominante de personalitate prin exercitarea unor interinfluențe reciproce.

Specificitatea deficienței mintale se reflectă și în particularitățile limbajului la elevii cu CES, particularități unde un loc central îl deține caracterul polimodal al defectelor de vorbire

și al tulburărilor de limbaj, precum și asocierea acestora cu alte tulburări și insuficiente ale dezvoltării.

Tulburările de limbaj și defectele de vorbire sunt prezente la majoritatea elevilor din clasele mici . Deși sub influența activităților instructiv – educative și terapeutice, aceste tulburări se diminuează și se reduc treptat, ele se pot întâlni destul de frecvent și la diferiți elevi din clasele mai mari, fie datorită orientării târzii spre masuri terapeutice, fie datorită unor fenomene decompensatorii, frecvente la copii cu CES, mai ales la vârsta pubertății..

Activitățile de corectare a vorbirii și terapia limbajului contribuie la integrarea eficientă a elevilor cu CES în procesul învățării și al comunicării curente, la pregătirea lor pentru integrarea socială multiplă.

Investigarea proceselor psihice implicată în activitatea de învățare reprezintă una dintre preocupările constante, mereu în actualitate și de mare importanță. Nu întâmplător John Dewey consideră educația un proces al vieții, și nu o pregătire pentru viață , iar școala este cea care trebuie să reprezinte viața actuală, viața tot atât de reală și de vitală pentru copil ca aceea pe care o experimentează zilnic în familia sa, cu vecinii săi sau la locurile de joacă.

Procesele afective sunt declanșate prin fapte cognitive cum ar fi: lectura unei imagini, audiția unei povești , a unei dramatizări. De obicei procesele afective sunt cuplate două câte două în perechi de elemente contrare : bucurie-tristețe , simpatie – antipatie, entuziasm – deprimare , iubire-ură. Polaritatea trăirilor afective se manifestă în funcție de particularitățile situației și dependent de particularitățile personale. Un mijloc de evaluare a dramatizării este jocul de creație cu subiecte și roluri din povești și basme . Aceste jocuri preiau din dramatizări scene sau episoade care le-au plăcut copiilor mai mult și ajung înscenări proprii. La reușita acestor jocuri contribuie foarte mult limbajul prin forma sa monologată sau dialogată. Importanța literaturii pentru copii în educarea conduitei copilului este subliniată de Bianca Bratu astfel:

„ Imaginarul , pornit din această bucurie de„ a face ca” , de a trăi o existență care nu este a ta , contribuie la treptata dezvoltare a egocentrismului infantil. El îl ajută pe copil să-și discentreze viziunea , să se pună în locul altuia , să se închipuie un alt eu , să realizeze perspectiva dualistă de care are nevoie comunicarea interumană.”

BIBLIOGRAFIE:

1. Verza E. ,, Conduita verbală a școlărilor mici,, E.D.P. București 1973
2. Radu Gh. ,, Cerințe pentru un model adaptat de învățare decurgând din particularitățile dezvoltării la copiii cu CES,,- Revista de educație specială -1993
3. Păunescu C-tin ,, Deficiența mintală și organizarea personalității ,, E.D.P. București 1977